

УДК 008(477.53)«18»

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ПОЛТАВЩИНИ МЕЖІ XIX – XX СТОЛІТЬ: ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Литвиненко А.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

У статті розкрито особливості соціокультурного розвитку й становлення регіональної культури Полтавщини межі XIX – XX століть. Охарактеризовано діяльність громадських організацій, спілок, друкованих органів, установ освіти та інших суспільних організацій, які активно діяли в регіоні у період українського національно-культурного відродження. Доведено, що розвиток регіональної культури полтавського краю мав вагомий здобутки у соціокультурній сфері, спрямовані на пропаганду національних ідей свого часу.

Ключові слова: регіональна культура, Полтавщина межі XIX – XX століть, соціокультурне середовище.

Постановка проблеми. Рубіж XIX – XX століть характеризувався глобальним розвитком усіх галузей життя держави: економіки, політики, науки, мистецтва. Для України це був нелегкий час становлення української державності, пов'язаний із загостренням національно-демократичних рухів і активізацією національної самосвідомості у багатьох сферах культури. Загалом ці суспільні процеси були досить відчутними на тлі регіону. Невпинно зростала соціально-політична активність, інтелігенція Полтавщини ініціювала діяльність численних наукових установ, товариств, комісій, видавничих органів.

Мета дослідження – схарактеризувати особливості соціокультурного розвитку й становлення регіональної культури Полтавщини межі XIX – XX століть.

Виклад основного матеріалу. Тогочасні дослідження історичної і культурної спадщини краю знайшли відображення у низці різноманітних праць: «Заметки о Малорусской демонологии» (1899), «Народная медицина в Лубенском уезде Полтавской губернии» (1900), «Народные обряды и песни Лубенского уезда Полтавской губернии, записанные в 1888-1895 г.» В. Милорадовича (1897); «Весілля у Гадяцькому повіті у Полтавщині» О. Гриші (1899); «Опыт толкового словаря народной технической терминологии по Полтавской губернии» В. Василенка (1902) й інші. Зазначимо, що вже наприкінці XIX століття Полтавська губернія була однією з найбільш досліджених у галузях фізичної географії та геології завдяки активній діяльності Полтавського губерньського земства. Результати цих досліджень висвітлювалися у монографіях учених-геологів О. Гурова, В. Докучаєва та їхніх учнів [1, с. 396]. Велику роль у вивченні історичної спадщини полтавського краю початку XX століття відіграла Полтавська Губерньська вчена архівна комісія (ПГВАК) – своєрідне «архівне ельдорадо» і головний науковий осередок

Полтавщини 1903-1919 років [8, с. 69]. Полтавська Вчена архівна комісія здійснювала значну роботу зі збереження пам'яток археології Полтавщини, сприяла заснуванню музеїв і вивченню археологічних знахідок, організувала польові дослідження на території краю. Провідна роль у діяльності ПГВАК належить відомому українському вченому, одному з перших історіографів Полтавщини Івану Францовичу Павловському. За оцінкою сучасників, «це був дослідник за покликанням, краєзнавець-професіонал, який, обравши предмет наукового дослідження, залишався вірним йому все своє життя» [5, с. 95]. У колі наукових інтересів І. Павловського – широкий спектр проблем з історії краєзнавства. На особливу увагу заслуговують праці, присвячені діяльності полтавських губернаторів, оскільки матеріали архіву канцелярії Малоросійського генерал-губернаторства не збереглися до нашого часу і праці вченого стали єдиним документальним свідченням з історії становлення Полтавської губернії.

Загалом діяльність ПГВАК була набагато продуктивнішою порівняно з іншими губерньськими архівними комісіями держави і мала важливе значення для розвитку вітчизняного історичного дослідництва. Зокрема, розпочавши публікації археологічного картографування Полтавщини і здійснивши видання першого зводу городищ, курганів та майданів у регіоні, Полтавська комісія тим самим започаткувала дослідження в Україні великого історичного району Лівобережного лісостепу. До випуску у світ цієї великої за обсягом збірки чималих зусиль доклали український діяч, етнограф, фольклорист і музикознавець, член ПГВАК Володимир Щепотьєв. Значення багатогранної діяльності Володимира Щепотьєва важко переоцінити. Письменник-емігрант М. Лазорський у своїй книзі «Світлотіні» дає досить влучну характеристику неординарній особистості діяча: «Щепотьєва знала вся інте-

лігентна Полтава, усі нетерпляче чекали нової його лекції. Щепотьев читав лекції частіше про думку, про пісню, пов'язуючи зміст їх з тими вікопомними подіями, які творили нашу яскраво гранчасту історію. Розбурхував любов до рідного краю, до рідного міста» [3, с. 69]. На особливу увагу заслуговує багатогранна діяльність митця на терені української культури не лише Полтавщини, а й усю Україну початку ХХ століття. В. Щепотьев був одним із перших літературних публіцистів і музичних критиків, хто відверто підтримував українську культуру в умовах імперської держави. Перші рецензії В. Щепотьев написав ще під час навчання у Петербурзькій духовній академії. Щирий патріот, він брав активну участь у різноманітних заходах із пропаганди українського мистецтва, публікував свої статті на сторінках місцевої періодици. В одній із його статей у газеті «Полтавський вестник» йдеться про вечір з нагоди пам'яті Т. Г. Шевченка, який відбувся 27 лютого 1903 року в залі «Нового театру» пані Яворської у Санкт-Петербурзі. Його відкрив письменник Д. Л. Мордовцев яскравою промовою на уславлення козаків і козаччини, після чого у виконанні хору прозвучали уривки з опер «Чорноморці» («Слава нашим козаченькам») й «Утоплена» («Туман хвилями лягає») М. Лисенка, хори з опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, а також популярні українські народні пісні «Кучерява Катерина», «На бережку у ставка» й інші. Як завжди, незабутнє враження на присутніх справив виступ Марії Заньковецької, а саме виконання актрисою ролі Ярини у постановці третього акту драми М. Кропивницького «Невольник». «Вічно юний, могутній талант артистки, – пише рецензент, – ... зробив диво: протягом декількох хвилин він заставив забути про все і пережити усю драму, яка відбулася в душі Ярини. У багатьох на очах, які щойно вигравали веселим сміхом, тепер блищали сльози...» [18].

Зауважимо, що мистецькі заходи із вшанування діячів української культури, виступи українських артистів, театральні постановки українських труп, – так звані українські концерти – досить активно влаштовувалися поза межами України, у містах Росії, у тому числі й в обох її столицях. Нагадаємо, що перший концерт із вшанування Тараса Шевченка відбувся у Санкт-Петербурзі 27 квітня 1861 року у залі Дворянського зібрання, влаштований зусиллями друзів поета, українських громадських діячів Пантелеймона Куліша і братів Василя та Миколи Білозерських. Після смерті Т. Шевченка в Москві з ініціативи української громадськості було засновано товариство його імені, яке активізувало проведення заходів на підтримку діячів української культури. Найбільш резонансним був концерт до 50-х роковин смерті Т. Шевченка 1911 року в Москві.

Організатором акції став український співак Іван Алчевський. У концерті брали участь Микола Лисенко і Микола Садовський. Ще на початку 1875 року до Санкт-Петербурга на запрошення Петербурзького «Географічного товариства» із рядом виступів приїжджав відомий український кобзар Остап Вересай, а у березні цього ж року у залі «Соляного містечка» пройшли концерти слов'янської музики, одним із організаторів яких був Микола Лисенко. Така активність українських діячів культури за межами України пояснювалася важким становищем українського мистецтва на батьківщині. Численні дискримінаційні акції, політичні утиски і переслідування митців призводили до того, що кожний виступ українських артистів вдома розцінювався як політичний акт і лише на території Росії його сприймали як акт мистецький.

Активна громадянська позиція з яскравим національним забарвленням характеризувала діяльність працівників освіти, видавничої справи, різноманітних мистецьких організацій Полтавщини. Стосовно освіти це проявлялося як у збереженні суто регіональних, так і у формуванні загальнонаціональних традицій. Випереджаючи постанови царського уряду про дозвіл друкування українською мовою (1905) та впровадження у межах Російської імперії обов'язкової загальної освіти (1908-1910), рішенням Полтавського губернського земства було оголошено український будівничий конкурс на «проект народної школи в українському стилі» [12, с. 27]. Із серйозним науковим обґрунтуванням цієї проблеми вперше в Україні виступив відомий український етнограф, графік, засновник українського архітектурного стилю, фольклорист, бандурист, мистецтвознавець і педагог, автор 98 проектів земських шкіл у Лохвицькому повіті Опанас Георгійович Сластіон.

Яскравим виявом національної самосвідомості і шанобливого ставлення до культурного минулого краю стало відкриття у Полтаві першого в Україні україномовного навчального закладу – «меморіальної» народної школи імені І. П. Котляревського (збудованої у 1903-1905 роках). Бажання місцевої влади увіковічнити імена видатних земляків диктувалося також і необхідністю заснування у регіоні навчального закладу з глибокими традиціями національної освіти і виховання. Тому ґрунтовна доповідь з нагоди відкриття у Полтаві школи імені І. П. Котляревського, проголошена на черговому засіданні міської думи, одержала одностайну підтримку з боку міського правління та училищної комісії: «Беручи до уваги особливе, видатне значення Котляревського для своєї Батьківщини, управа вважає своїм обов'язком клопотатися, щоб присвячена його імені школа відрізнялася від звичайного типу навчальних закладів особливою програ-

мою та особливою постановкою викладання, які рівноцінно відповідали б як вимогам здорової педагогіки та запитам місцевого населення, так і значущості того діяча, чие ім'я ця школа носить. Цю умову може задовольнити лише така програма навчальних занять, у якій провідне місце посядуть елементи місцевого народного життя, мова, природа, побут, історія» [6, с. 66]. У результаті особливо позитивних зрушень зазнали навчальні програми з викладання грамоти, краєзнавства, природознавства і російської літератури: «1) Викладання грамоти необхідно розпочинати із навчання читання і письму малоросійською мовою за малоросійським букварем і книгами для читання; 2) навчання родинознавству та природознавству слід розпочинати із вивчення близької для учня місцевості і природи регіону (чорноземної смуги), охоплюючи надалі характерні особливості Південної Русі: її фізичну природу, побутові, економічні та історичні умови минулого і сучасного життя населення; 3) під час вивчення російської літератури вчителі повинні знайомити учнів із найкращими зразками літератури малоросійської» [6, с. 67]. На жаль, прохання полтавської громадськості про дозвіл викладати у школі імені І. Котляревського українською мовою було відхилене урядом, що викликало велике обурення, але не позбавило полтавських діячів бажання продовжувати боротьбу за відродження української школи.

Вимоги громадськості міста залишалися національною домінантою і в період революційних подій 1905 року. Відстоюючи пріоритети розвитку української школи, на черговому губернському учительському з'їзді (5-6 грудня 1905 року) полтавський педагог Г. Шерстюк виголосив проект постанови, у якому зазначалося: «1) Для українського народу школа повинна бути українською. Московську мову необхідно вивчати окремо. 2) Вжити всіх заходів щодо видання україномовних підручників та часописів для дітей. 3) Завести для вчителів хоч би влітку курси з української мови, літератури та історії України» [15]. У цей же час полтавська «Громада» стала ініціатором створення у Полтаві видавництва «Український учитель».

Поширення національно-освітніх традицій у регіоні активізувало і видання україномовної літератури, зокрема шкільних підручників. У Полтавському приватному видавництві «Книгарня» українського культурно-освітнього і громадського діяча Григорія Іпатовича Маркевича були опубліковані «Коротка грамати́ка української мови» П. Залозного (1906), «Український початковий букварець» І. С. Пухальського (1906), «Рідна мова: український буквар» О. Базилевич (1907), «Арихметика, або щотний задачник» О. Степовика (1906). У друкарні Ф. Шіндлера (Полтава) упродовж лише одного 1907 року побачили світ «Арих-

метика, або щотниця для українських шкіл» О. Кониського, «Коротка українська грамати́ка для школи» Г. Шерстюка, «Грама́тка (Буквар)» С. Черкасенка.

Широке використання української мови у різних сферах культури на Полтавщині сприяло збереженню загальнонаціональних мовних традицій. Показово, що боротьба за українську мову загострювалася саме у періоди найбільших соціальних потрясінь і цензурних утисків, що було показником високої національної свідомості громадськості Полтавщини. Тоді вирішення проблем української мови були обумовлені процесами становлення української державності. Вирішити ці питання намагалися мовознавці, між ними точилися дискусії: лінгвістичні особливості якого саме регіону лягли в основу української літературної мови? Ще наприкінці XIX століття український учений-славіст Є. Тимченко (псевдонім Богун), висловлюючись на користь народних говірок, які одержали перевагу над церковнослов'янськими елементами в утворенні літературної української мови, довів, що в її основу покладена саме полтавсько-чигиринська говірка [11, с. 1-2]. У подальших дебатах щодо пріоритетних напрямків становлення української літературної мови українські вчені, представники Східної (Б. Грінченко, А. Кримський) і Західної України (І. Верхратський, І. Кокорудз, І. Франко) дійшли згоди, визначивши киево-полтавський діалект основоположним у розвитку української літературної мови [10, с. 162-164].

Початок XX століття характеризувався також потужним спалахом у заснуванні і функціонуванні періодичних видань. На думку істориків, 1905-1924 роки були в Україні найпліднішим періодом у розвитку періодики. У цей час і в регіоні спостерігаємо розквіт журналістики і друкованого слова. На Полтавщині виходило близько 0,8% періодичних видань усієї Російської імперії. У Санкт-Петербурзькому виданні «Газетный мир» за 1911 та 1913 роки у відсотковому співвідношенні до загальної кількості видань Російської імперії подаються дані періодичних видань міст Полтавщини: у Полтаві 1911 року – 0,5%, 1913 – 0,415%; у Кременчуці 1911 року – 0,11%, 1913 – 0,138%; у Золотоноші та Хоролі 1911 року – 0,05%, 1913 – 0,092%, у Гадячі та Лубнах 1911 року – по 0,05%, і по 0,046% 1913 року у Гадячі, Лохвиці та Ромнах.

Незважаючи на те, що загалом у регіоні виходило чимало україномовних газет, мова переважно більшої частини видань була російською. Водночас на полі національної преси наддніпрянських земель полтавський край виступав справжнім сіячем перших зерен, що дали початок українським часописам. Своєчасним відгуком полтавської громадськості на проголошення «свободи преси» стала поява на території

Східної України «першої ластівки українського друкованого слова» [9, с. 372] україномовної газети «Хлібороб» (Лубни – 1905 рік). Видання газети здійснювалося на кошти української громади під редагуванням полтавського діяча Миколи Шемета. Яскравим проявом українських національних ідей на регіональному ґрунті став факт видання у Полтаві літературно-публіцистичного альманаху «Рідний край» (1905-1907). Поява україномовного журналу у Полтаві за часом випереджала вихід у Києві аналогічного видання «Громадська думка», яке заснував відомий свого часу публіцист Євген Чикаленко. Редакційну колегію полтавського часопису очолювали український громадський діяч, адвокат Микола Дмитрієв і письменниця Олена Пчілка (О. Косач). Палким поборником українського слова на сторінках видання став один із його засновників, видатний український прозаїк Панас Мирний (Рудченко).

Національні пріоритети у розвитку української культури рубежу ХІХ – ХХ століть характеризувалися яскравими подіями й на терені культурно-мистецького життя. У цей час в усій Україні традиційними стали проведення урочистих демонстрацій і культурних заходів із вшанування видатних діячів вітчизняної культури. В усіх містах регіону (Кременчуці, Лубнах, Лохвиці, Гадячі й інших) широко святкувалися ювілеї Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, І. Котляревського, М. Гоголя, Є. Гребінки, О. Пушкіна, О. Некрасова, В. Жуковського, М. Ломоносова. Активними організаторами й учасниками заходів, зазвичай, були місцеві музиканти-аматори, а також хорові і драматичні колективи. Схвальні відгуки публіки і критиків, як завжди лунали на адресу полтавського хору, керованого талановитим диригентом, композитором і педагогом Федором Попадичем. «Змішаний хор під орудою Попадича проспівав кілька народних пісень та композицій Лисенка (на слова Шевченка й Щоголева). П. Попадич дуже зручно орудує хором; <...> старався не тільки добре «виспівать» номер, а й додати йому живості душі <...> здавалося, що тих людей проймає одне спільне, щире почуття (а це так рідко буває з хором)», – зазначає рецензент [7, с. 10]. До виступів у концертах обов'язково запрошувалися й корифеї української сцени, відомі українські музиканти й артисти драматичного жанру Микола Лисенко, Микола Садовський, Марко Кропивницький, Марія Заньковецька, Олександр Мишуга. Про один із концертів з нагоди святкування роковин пам'яті Івана Котляревського (1906) за участі Миколи Садовського на сторінках літературного журналу «Рідний край» повідомила Олена Пчілка: «Садовський проспівав душу з «Невольника», а на домагання публіки «ще!» – прочитав «Посланіє» Шевченка, та «Мені однаково». Виконання Садовським «душі» на стільки прекрасне, що хто, хоч раз чув ту думу від

його – не забуде повік, стільки характерності і виразу додає Садовський цьому чудовому творові нашої музики. У його виконанні «Мені однаково» мені особливо сподобалося: так прочитати може тільки видатний артиста, мистець свого діла» [7, с. 10].

Міжнародного резонансу набули події, що відбулися у серпні 1903 року під час відкриття у Полтаві пам'ятника І. Котляревському. Яскравим національним акцентом свята став урочистий концерт, у якому брали участь провідні вітчизняні колективи і музиканти-солісти. У виконанні архієрейського хору Полтави, хорового колективу трупи М. Садовського та київської капели прозвучали: кантата «На вічну пам'ять Котляревському» М. Лисенка під керуванням автора та історична пісня часів Богдана Хмельницького «Гей, не дивуйте, добрії люди». Виступ об'єднаного колективу став тріумфальним апофеозом цього загального свята [2, с. 6]. «Стоячи вшановували посланці всієї України великих творців живого слова – Шевченка, Котляревського і творця полум'яних звуків – Миколу Лисенка» [4, с. 220].

На хвилі національно-культурного піднесення у регіоні почали організовуватися численні мистецькі спілки, музичні і драматичні товариства з просвітницькими завданнями. Їхньою метою було виховання у місцевого громадянства любові до витончених мистецтв, підвищення загального рівня музичної і загалом мистецької освіченості жителів регіону. Найактивнішими у цьому напрямку стали Прилуцький вокально-музичний і драматичний гурток (1900) [14], Гадяцьке музично-драматичне товариство (1904) [16], Смілянський російсько-український вокально-музично-драматичний гурток (1915) [17]. Незважаючи на те, що діяльність організацій постійно перебувала під пильним наглядом жандармської поліції. За наказом Головного управління у справах друкованого слова: «1. Дозволяється постановка на сцені п'єс, а також виконання оповідань, віршів, куплетів та ін., затверджених драматичною цензурою Головного Управління у справах друку без усяких відхилень від оригіналів. Водночас афіші п'єс повинні своєчасно надсилатися у Головне управління у справах друку. 2. Під час улаштування читання літературних творів, навіть дозволених цензурою, необхідно щоразу отримувати спеціальний дозвіл у відповідного начальства. Для проведення музичних вечорів окремих дозвіл не потрібний, якщо вони обмежуються виконанням раніше надрукованих п'єс. Для виконання п'єс, які раніше не видавалися, необхідний спеціальний дозвіл місцевого закладу цензури, або іншої відповідної установи. Для проведення публічних зібрань Гуртка необхідно своєчасно, з представленням програми повідомляти місцеве управління поліції, яке для проведення заходу визначатиме щоразу нове місце» [14].

Спектр заходів, передбачуваний статутами, вражав різноманітністю і широтою творчих заходів. Так, у статуті Прилуцького вокально-музичного і драматичного товариства визначені такі завдання:

«а) організувати публічні спектаклі, художньо-драматичні вечори, концерти, бали, маскаради та літературні вечори;

б) складати бібліотеку художніх зібрань;

в) видавати згідно з дозволом цензури збірники й окремі твори зі співу, музики і драматичного мистецтва;

г) мати своїх стипендіатів у навчальних закладах з відповідною метою;

д) улаштувати у власному приміщенні дозволені керівництвом ігри відповідно до встановлених правил» [14].

Великий внесок у справу пропаганди і розповсюдження у регіоні українського класичного, народного хорового й музично-драматичного мистецтва зробило Полтавське музично-хорове товариство «Боян», яке діяло у 1911-1920 роках. У статуті організації, зокрема, зазначалося: «Спілка організовується з метою сприяння у місті Полтаві витонченим мистецтвам. У результаті чого Спілка влаштовує хори аматорів співу, концерти, спектаклі, лекції з мистецтва; сприяє талановитій молоді у розвитку її обдарувань; удосконалює роботу місцевих художньо-ремісничих підприємств, організовує художні виставки; збирає зразки предметів народної творчості» [13]. Діяльність товариства здійснювалася під керівництвом Г. А. Даньовського (голова), Ф. М. Попадича (диригент мішаного хору) і В. М. Пархомовича (керівник оркестру). Серед активних учасників цього товариства були відомі письменники, музиканти і громадські діячі: Олександр Бу-

нін, Лев Боровиковський, Панас Рудченко (Панас Мирний), Лев Падалка. Почесним членом товариства був обраний Микола Лисенко.

Майже одночасно із хоровим товариством «Боян» у Полтаві діяло однойменне нотовидавниче товариство, яке за час свого існування (1911-1918) випустило значну кількість листівок з нотами і текстами українських народних і авторських пісень. Серед них: «Ой, у полі на роздоллі», «На городі вишня», «Ой, копала дівчинонька», «Летять галочки» (записи І. М. Жуковського); «Заповіт» Т. Г. Шевченка, для чоловічого хору; марш М. В. Лисенка до драми Л. М. Старицької-Черняхівської «Гетьман Дорошенко» та ін.

Висновки. Заключний етап українського національно-культурного відродження (рубіж XIX – XX століть) характеризувався на Полтавщині національно забарвленістю практично усіх сфер культурного життя. До початку XX століття у регіоні сформувалася й діяла розгалужена мережа установ, які скеровували розвиток краю у русло національних інтересів у сферах науки, освіти, культури й мистецтва. Увага провідних діячів Полтавщини зосереджувалася, насамперед, на вивченні історико-культурної спадщини, виданні дослідницьких і наукових праць, ініціюванні конкурсів і різноманітних мистецьких заходів. Громадські товариства, творчі спілки, мистецькі колективи регіону виступали організаторами й безпосередніми учасниками численних акцій із вшанування видатних діячів української культури й мистецтва. Соціокультурний розвиток Полтавщини того часу засвідчував зростання національної самосвідомості, формування наукової й культурної еліти, підвищення громадянської і соціальної активності жителів краю.

Список літератури:

1. Большая Энциклопедия / ред. С. Н. Южакова. – СПб.: Киноиздательское товарищество «Просвещение», 1904. – Т. 15. – 794 с.
2. Грицюк Н. І. Федір Миколайович Попадич / Н. І. Грицюк. – Київ: Муз. Україна, 1987. – 104 с.
3. Лазорський М. Професор Щепотьев / М. Лазорський // Лазорський М. Світлотіні: збірник історичних нарисів, оповідань, статей, спогадів. 1949-1969. – Мельбурн, 1973. – С. 384.
4. Лисенко М. В. у спогадах сучасників / упоряд. О. Лисенко; ред. та комент. Р. Пилипчука. – Київ: Муз. Україна, 1968. – 823 с.
5. Нарадько А. В. Національні традиції благодійності у працях Івана Павловського / А. В. Нарадько // Історична пам'ять. Науковий збірник. – Полтава, 1998. – С. 95-110.
6. Народная школа имени Котляревского // Киевская старина. – 1905. – Т. 89 (апрель). – С. 65-68.
7. Олена Пчілка. Полтавське свято в пам'ять І. Котляревського / Олена Пчілка // Рідний край. – 1906. – № 37. – С. 10-11.
8. Семергей О. Л. Діяльність Полтавської вченої архівної комісії (1903-1919): дис. ... канд. історичних наук: 07.00.02 / О. Л. Семергей. – Київ, 1995. – 203 с.
9. Семчишин М. Тисяча років української культури: історичний огляд культурного процесу / М. Семчишин. – 2-ге вид. – Київ: АТ «Друга рука», МП «Фенікс», 1993. – 550 с.
10. Сокіл Б. М. Дослідження особливостей української літературної мови та лінгвістичні дискусії навколо неї у XIX – початку XX століття: дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.01 / Б. М. Сокіл. – Тернопіль, 1999. – 177 с.
11. Тимченко Є. (Богун) Листи з Києва / Є. Тимченко (Богун) // Руслан. – 1899. – 19 лютого – С. 1-2.
12. Український будівничий конкурс // Рідний край. – 1910. – № 1. – С. 27.
13. Устав Полтавского общества «Баян». – Полтава: Типография преемников Дохмана. – АИ 1217 [1911].
14. Устав Прилуцкого вокально-музыкального и драматического кружка: [Утв. 27 июля 1900 г.]. – Прилуки: Лито-тип. Я. М. Линкова, 1900. – 16 с.

15. Цвігун О. А. Розвиток музичної освіти у навчальних закладах Києва (друга половина XIX – початок XX століть): дис. ... канд. педагогічних наук: 13.00.04 / О. А. Цвігун; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – Київ, 2000. – 226 с.
16. ЦДІАК України, ф. 275, оп. 1, спр. 2526, арк. 441.
17. ЦДІАК України, ф. 321, оп. 1, спр. 237, арк. 108-112.
18. Щепотьев В. О Шевченковском вечере в Санкт-Петербурге / В. Щепотьев // Полтавский вестник. – 1903. – 5 марта (№ 73).

Литвиненко А.И.

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленко

СОЦИОКУЛЬТУРНОЕ РАЗВИТИЕ ПОЛТАВЩИНЫ НА РУБЕЖЕ XIX – XX ВЕКОВ: К ПРОБЛЕМЕ СТАНОВЛЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация

В статье раскрыты особенности социокультурного развития и становления региональной культуры Полтавщины на рубеже XIX – XX веков. Охарактеризована деятельность общественных организаций, союзов, печатных органов и учреждений образования, которые активно действовали в регионе в период украинского национально-культурного возрождения. Доказано, что развитие региональной культуры полтавского края имело культуротворческую направленность и характеризовалось вескими достижениями в национальной культуре своего времени.

Ключові слова: региональная культура, Полтавщина рубежа XIX – XX веков, социокультурная среда.

Lytvynenko A.I.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENT OF THE POLTAVA REGION ON THE VERGE OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES: TO THE PROBLEM OF THE DEVELOPMENT OF THE REGIONAL CULTURE

Summary

The peculiarities of the formation of the regional culture of the Poltava region on the verge of the 19th and 20th centuries are revealed in the article. The activities of civic organizations, unions, printed bodies, educational institutions that were active in the region during the period of Ukrainian national-cultural revival were characterized. It has been proved that the development of the regional culture of the Poltava region had significant cultural achievements aimed at propagating national ideas of its time.

Keywords: regional culture, the Poltava region on the verge of the 19th and 20th centuries, socio-cultural environment.